

Constantin Vlad, profesor, bibliotecar, coorganizator de sesiuni științifice naționale, Cavaler al Asociației Naționale a Cavalerilor de „Clio” filiala „Barbu Catargiu” din Maia, județul Ialomița.

Constantin VLAD

ALEXANDRU MARGHILOMAN – PROBLEMA AGRARĂ, PROBLEMA ELECTORALĂ

„A fi patriot nu e un merit, e o datorie;
numai cine nu socoate iubirea de țară
drept o datorie e în stare să se laude cu ea.”
George Topîrceanu

Alexandru Marghiloman (27 ianuarie 1854 – 10 mai 1925), născut la Buzău, a fost una dintre personalitățile marcante ale vieții politice românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea care ilustrează cu prisosință prin calitățile sale omul politic preocupat de binele general, de prosperitatea țării, pe care o slujește cu dragoste și devotament, punându-și în valoare argumentele specifice unui om intergu, competent și bine pregătit.

După absolvirea Colegiului „Sfântul Sava”, își ia doctoratul în Drept și în Științe Politice la Paris în anul 1878, după care în anul următor intră în magistratură ca procuror la tribunalul Ilfov, de unde demisionează în 1883 pentru a se înscrie în barou. Își începe ascensiunea politică în calitate de deputat al Partidului Conservator în 1884, ocupând în același timp diferite portofolii ministeriale (Ministrul Justiției – 23 martie – 12 noiembrie 1888; 21 februarie – 2 noiembrie 1891; 18 decembrie 1891 – 3 octombrie 1895; Ministrul Lucrărilor Publice – 12 noiembrie 1888 – 26 martie 1889; 5 noiembrie 1889 – 16 noiembrie 1889; Ministrul Agriculturii, Industriei,

Domeniilor și Comerțului – 16 noiembrie 1889 – 15 februarie 1891; Ministru de Externe – 7 iulie 1900 – 13 februarie 1901; Ministru de Interne – 29 decembrie 1910 – 28 martie 1912; 5 martie 1918 – 24 octombrie 1918; Ministrul Finanțelor – 14 octombrie 1912 – 31 decembrie 1913; Președintele Consiliului de Miniștri 5 martie 1918 – 24 octombrie 1918; Ministrul Agriculturii și Domeniilor 6 martie 1918 – 4 iunie 1918 (ad-interim), din anul 1914 preluând conducerea partidului până în 1925 la moartea sa. Exprimându-și în mod indirect admirația pentru personalitatea lui, un adversar politic scria „... un partid care dorește să câștige alegerile, să îl pună pe Alexandru Marghiloman ministru de Interne.”

Problema agrară

Adresându-se membrilor Senatului în ședința din 12 martie 1914, Alexandru Marghiloman ridică „problema agrară” aducând critici modului în care vedeau liberalii soluționarea problemei agrare și în același timp oferă soluțiile prevăzute în Doctrina Conservatoare tratând punctual fiecare problemă avută în vedere.

Efectele rele ale inalienabilității lotului țărănesc

Alexandru Marghiloman evidențiază ca rențele legii deja învechite de la 1864 prin care era garantată inalienabilitatea lotului țărănesc, fapt ce duce la împărțirea populației rurale în două pături de țărani:

1) „Pătura țăranului silitor, harnic, voind să-și mărească exploatațiunea lui și nepuțând-o.”

2) „Pătura țăranului nevolnic care, prin faptul că a fost decretat proprietar, rămâne proprietar, dar vegetează din lipsă de cunoștințe, putere sau capacitate, pe lotul lui, atrofiind și acest lot al lui spre paguba economiei generale.”

3) O cauză „proprie României, aceea că nu avem industrie”.

Având în vedere cele arătate mai sus, Alexandru Marghiloman critică lipsa de acțiune reformatoare atât de necesară pentru a rupe cercul vicios al efectelor produse de inalienabilitatea lotului țărănesc pentru că era clar pentru toată lumea că țăranii harnici nu se puteau dezvolta, deoarece nu găseau pământ disponibil, țăranii nevolnici rămânând codași împiedicau progresul și dezvoltarea generală a satelor și a economiei naționale a țării, iar lipsa industriei influența negativ atât prelucrarea producției obținute, lipsind astfel o alternativă la îndemână pentru cei care nu se mai puteau ocupa de agricultură din lipsa principalului obiect al muncii și anume pământul.

Un alt factor luat în discuție îl constituie disproporția dintre proprietatea mare și proprietatea mică cauzată de faptul că sporul demografic pozitiv ducea la fărâmițarea proprietății și evident la lipsa unui randament pozitiv coroborat cu faptul că nu existau alternative viabile pentru tinerii care nu dețineau și nici nu puteau cumpăra pământ. Soluțiile oferite de conservatori, fiind expuse de la tribuna senatului de către Alexandru Marghiloman, aveau în vedere printre altele:

„Avutul de mână moartă aparține incontestabil Statului și este la dispoziția lui, pentru a face dintr'ânsul întrebuințarea socială cea mai bună ce va crede. Avem în România 7.950.000 ha

pământ arabil. De o parte sunt 3.300.000 ha proprietate mare de la 100 ha în sus. De altă parte sunt 4.100.000 ha pământ țărănesc. Stau la mijloc de la 550.000 la 600.000 ha proprietate de mână moartă sau a statului, ce se poate trece la săteni, cum va crede legiuitorul de cuviință.

Proprietatea de mână moartă nu există decât în virtutea legii care recunoaște o personalitate juridică instituțiilor de binefacere. Creație a legii, creație a codului, ea poate să dispară în virtutea unei legi ordinare.

De-altminterea, proprietatea de mână moartă nu a fost considerată niciodată că îndeplinește toată funcțiunea ei către stat.

Toate statele îi impune abonamente financiare special prin carii se rescumpără faptul că statul păgubește din aceea că proprietatea de mână moartă nu circulă, nu merge prin moștenire, nu se divide, nu trece prin dotă, și așa mai departe. Dacă insistăm însă asupra acestui punct, este că ni s-a făcut de pe banca ministerială o imputațiune neîntemeiată, aceea că, în spiritual nostrum egoist de clasă, apărăm proprietatea individual pentru că are cine striga în numele ei; dar nu apărăm proprietatea sărmanilor, proprietatea bolnavilor, infirmilor: ei nu strigă. Eroare! Sărmanii, bolnavii, nebunii, ei nu au proprietate; au numai folosința proprietății instituțiilor de binefacere și întrucât statul pune în locul moșiiilor acestor instituțiuni rentă și lasă un beneficiu sufficient pentru îndestularea mizeriei lor, nu se despoaie o clasă de sărmani în locul altei clase de oameni carii ei se pot apăra.

Deci, domnii mei, în primul rând cred că proprietatea de mână moartă poate pune la dispozițiunea imediată a statului disponibilități de 5-600.000 mii de ha carii pot servi la cea dintâi operă, fie de împărțire în loturi, fie de colonizare.

Este evidentă necesitatea adoptării unei legi de preemțiune care să poată asigura combaterea speculațiunilor cu terenuri agricole, statul reușind astfel a-și mări disponibilitățile lui în pământ cu cel puțin 50-60.000 ha pe an.

Lipsa unui instrument de stat, adică o bancă garantată de stat, este un motiv întemeiat pe care marea proprietate îl aduce în atenția dumneavoastră deoarece din lipsa instrumentelor de

credit, marea proprietate era în imposibilitatea de a face un sacrificiu folositor proprietății țăranilor. În acest sens, noi am cerut ca, Casa Rurală să poată interveni ca intermediar, ca instrument de credit în constituțiunea loturilor pe cari proprietatea mare ar fi dispusă să le constituie în favoarea țăranilor.

Interesul mării proprietăți are două laturi: interesul moral, acela că sunt mulți proprietari convinși de necesitatea de a fi pace la țară, convinși de necesitatea ca între proprietatea mica, muncitorul de pământ și dâșii, să existe un lanț intermediar care lipsește în structura noastră rurală.

Dar este și interesul material, nu este nimeni nebun ca pentru a se elibera mai repede de o datorie, să-și instaleze un concurent în propria lui moșie, un alt mare proprietar, cu interese contrarii de ale lui. Dar când vinzi loturi la țărani, nu vinzi unui concurent; întărindu-i pe dâșii, întărești puterea de producție a întregii proprietăți; asociindu-i în progres îți garantezi propriul tău viitor. Deci și interes moral și interes material.”

În concluzie se evidențiază faptul că statul are rolul de a crea un cadru legislativ menit să combată specula cu terenuri agricole, dar care să încurajeze asocierea țăranilor, care să fie protejați de un organism garantat de stat, de genul Casei Rurale, în timp ce statul se poate ocupa de atribuțiile firești care îi revin precum educația, sănătatea, apărarea, protecția socială a categoriilor defavorizate etc.

Rolul casei centrale în constituirea voluntară de loturi

Casa centrală este instituția cea mai îndreptățită de a selecta viitorii împroprietăriți, ea fiind aceea care face propunere de loturi, ea este aceea care examinează valoarea lotului, care caută să se aranjeze de bună voie pentru preț și care recurge la arbitraj dacă prețul nu convine.

Casa centrală să facă emisiuni de obligațiuni care reprezintă pământ. Casa centrală reprezentând o instituție dependentă de stat va face plasamentul acestor obligațiuni să fie cu

certitudine dintre cele mai lesnicioase și atunci, în raport cu starea creditului momentului, poate funcționa și împroprietărirea țăranilor. Este important ca această transformare socială să se facă lin, așezat, fără zdruncinări având în vedere faptul că, în clipa de azi trebuie să se folosească învățămintele clipei de ieri. Este de remarcat faptul că această metodă lasă absolut intacte resursele proprii ale statului, Casa centrală funcționând singură, iar statul putând să-și vadă liniștit de opera socială de care este răspunzător.

Alexandru Marghiloman demonstrează audienței faptul că soluțiile pe care le prezintă sunt perfect aplicabile la momentul respectiv pentru rezolvarea problemei agrare arătând preocupare pentru progresul societății prin progresul fiecărui cetățean în parte, iar simplitatea și corectitudinea metodelor propuse evitau o campanie costisitoare și anevoioasă de modificare a constituției. În același timp, combate varianta de reformă liberală care avea ca metodă centrală de rezolvare a problemei agrare exproprierea.

Colonizarea locuitorilor din zonele de munte la câmpie era prezentată ca soluție viabilă, deoarece oamenii trebuiau să meargă acolo unde era pământ disponibil iar acest lucru trebuia făcut cu grijă pentru ca cei colonizați să poată trece mai ușor peste diversele probleme generate de strămutare. Punând la dispoziția adversarilor politici soluții atât de bine venite, în mod dezinteresat, nefiind mânat de partizanatul atât de nociv al politicienilor cu vederi limitate, Alexandru Marghiloman demonstrează o bună cunoaștere a realităților țării, considerând agricultura ca fiind un punct forte al economiei României care ar putea aduce bunăstare prin sporirea producției agricole, mărirea suprafețelor cultivate și implicarea unui număr cât mai mare de locuitori ai satelor românești în această activitate economică, știut fiind faptul că fără hrană omul nu poate trăi, iar furnizorul acesteia a fost, este și va fi agricultura.

Problema electorală

În partea a doua a acestui discurs Alexandru Marghiloman analizează cu ochiul expertului dat de vasta sa experiență în viața politică și

administrativă intenția liberalilor de a modifica legea electorală, critică vehement modul în care aceștia vor să modifice legea combătând cu exemple concrete atât faptele petrecute deja, dar și încercând prevenirea perpetuării acestor stări, de fapt, oferind și de această dată soluții realiste prin care să se garanteze progresul social dar mai ales educarea maselor cu drept de vot pentru ca acestea să poată participa în cunoștință de cauză la viața publică și la problemele ce se cer rezolvate în contul statului. Astfel în abordarea acestei probleme spinoase, Alexandru Marghiloman spunea în cuvântul său următoarele:

„Trec, domnii mei, la modificarea legii electorale. Din cuvintele domnului prim-ministru am reținut o afirmațiune: modificarea legii electorale va consta în contopirea colegiilor electorale. Și nu se adaugă: că la aceste colegii electorale se va opera și adjoncțiunea unei mase noi electorale de 6-700.000 de oameni!

E, prin urmare, vorba ca la colegiile actuale cari sunt de circa 100.000 de alegători săteni și orășeni, să se mai adauge toți acei care știu a citi și scrie, ceea ce mai face un supliment de 650.000 până la 700.000 de alegători.

Deci, când e vorba de colegiul unic, să se știe că este vorba de un colegiu de 750.000 de alegători. Ce este colegiul acesta? evident un colegiu rural. În adevăr, populațiunea rurală în România este de 87 % din suma populațiunii totale. Deci, colegiul acesta nou va fi de 82.5% colegiu țărănesc. Scoțând populația rurală, s-ar crede că va rămâne 17.5% contingentul orășenesc. Nu! Căci în populațiunea orășenească intră și un număr mare de străini, aproape un sfert. Atunci contingentul electoral al orașelor de la 17.5% cât este nominal, scăzându-se contingentul populațiunii străine, rămâne de 13-13,5%. Deci viitorul colegiu unic, ale cărui binefaceri ni le-ați cântat este un colegiu care se compune pentru 82.5% rurali și pentru 13.5% orășeni. Ei bine domnii mei, credeți că este bine să dați acestui colegiu totalitatea puterii electorale? Căci nu este vorba după cum s-a zis să asociem pe rurali la viața publică; nu este vorba cum s-a mai zis să împărțim

cu ruralii puterea electorală, ci este vorba să le o dăm integral, pentru că acest colegiu, unic, va avea să aleagă toată Camera. Prin urmare integralitatea vieții politice se atribuie acestui colegiu rural. Este un bine acesta?”

Analizând situația generată de intenția liberalilor, Alexandru Marghiloman explică audienței cu lux de amănunte și cu exemple concrete din ce motive această „utopie” nu este posibilă la nivelul societății românești, aducând argumente de necontestat împotriva acestei inițiative după cum urmează:

- Mai întâi le reamintește liberalilor aflați la guvernare faptul că „puterea electorală” a unui partid este trecătoare și se compune din „creditul” pe care îl inspiră persoanele care alcătuiesc partidul, din procedurile lui, din ținuta lui morală, dar se compune în cea mai mare parte din „neîncrederea” pe care o inspiră adversarul. În acest sens, le reamintește liberalilor faptul că, deși se află la guvernare, partidul liberal este cel mai slab electoralicește vorbind în preferințele electoratului și, deși a mai promis la alegerile din urmă cu 4 ani o astfel de reformă, nu au făcut-o.

- Un alt factor criticat vehement, în cuvântarea sa, de către Alexandru Marghiloman este implicarea, supravegherea, influențarea votului și chiar confiscarea mandatelor de către administrație, care de fiecare dată când sunt organizate alegeri caută să își impună candidații și interesele proprii în dauna voinței electoratului, fapt care necesită o serioasă reformă administrativă care să pornească de la asigurarea stabilității administrației și promovarea în funcții în baza unei pregătiri serioase a candidaților și nu ca o recompensă pentru serviciile aduse partidului. El recomandă astfel să se renunțe la dreptul de a suspenda sau de a revoca primarii rurali, de a dizolva consiliile locale iar prefectii să ajungă la dovada unei educații morale, culturale și cinste care să le permită să evite amestecul politicului în administrație sau al administrației în viața politică.

- O propunere deosebită este aceea de a se trece mai întâi la „educația civică” a sătenilor

pentru ca mai apoi cei care acum fug de sarcinile ce le par de neîndeplinit să fie atrași la îndeplinirea acestora de la nivel local până la guvernarea țării. Nu se poate ca dintr-odată să dai țaranului singur integralitatea conducerii treburilor publice fără o prealabilă pregătire care să îi permită să fie la înălțimea cerințelor unei astfel de misiuni.

- Un alt inconvenient semnalat în această cuvântare a lui Alexandru Marghiloman este acela că, indiferent de mărimea sa, colegiul rural rămâne o mulțime fără voință, care urmează impunerea care i se face și în consecință se va naște o nouă perioadă de regimuri ale unanimităților care va genera corupție, suprimarea democrației și a unei vieți parlamentare autentice fapt care l-a determinat ca în încheierea cuvântării sale să exclame: „Aceasta nu vreau pentru țara mea! Eu, domnii mei, nici soluțiunea dințai, nici cea de a doua nu o primesc și trebuie să

vă spun aici franc și categoric: Pe calea aceasta ne veți putea înfrânge, dar nu ne veți aduce la o compromisiune. Suntem ferm hotărâți pentru orice îmbunătățire a corpului electoral: lărgirea colegiilor, accesiunea capacitarilor la colegiul I de Cameră, o altă proporție de candidați, tot ce voiți, dar colegiul unic rural nu, asta niciodată.

Veți găsi pe acest teren rezistența noastră neânduplecată. Știu bine că veți putea trece mai departe, dar noi rezistându-vă, nu facem operă de conservatori numai, credem că apărăm libertatea în țara aceasta.”

Referințe bibliografice:

1. *Discursul lui Alexandru Marghiloman la ședința senatului României de la 12 martie 1914*, Biblioteca Academiei Române.

2. Nicolescu, Valeriu; Avram, Valeriu; Nicoară, Marius-Adrian. *500 personalități buzoiene pentru România, 1918–2018* – editura Alpha MDN.

Alexandru Marghiloman – problema agrară, problema electorală

Rezumat. Această comunicare are în vedere omagierea personalității celui care a fost marele om politic Alexandru Marghiloman, cel care și-a dedicat întreaga carieră politică realizării marilor deziderate ale neamului românesc dintre care cel mai important a fost, bineînțeles, acela de realizare a Statului National Unitar Român. **Cuvinte cheie:** doctrina conservatoare, problema agrară, Alexandru Marghiloman, colonizare, preemțiune, împroprietărire, Casa Rurală, credit, mijloace financiare, expropriere, reforma electorală, colegiu rural, educație civică.

Alexandru Marghiloman – the Agrarian Problem, the Electoral Problem

Abstract. This communication pays homage to the personality of the great politician Alexandru Marghiloman, who dedicated his entire political career to the achievement of the great desideratum of the Romanian people, the most important of which was, of course, the achievement of the Romanian National Unitarian State.

Keywords: conservative doctrine, the agrarian problem, Alexandru Marghiloman, colonization, preemission, ownership, Rural House, credit, financial means, expropriation, electoral reform, rural college, civic education.